

MESTNA KNJIŽNICA KRANJ

Lija Gantar Verbič

**EVALVACIJA DRUŽINAM NAMENJENIH DEJAVNOSTI V
MESTNI KNJIŽNICI KRANJ**

Pisna naloga za bibliotekarski izpit

Kranj, 2022

KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA

Ime in PRIIMEK: Lija GANTAR VERBIČ

Naslov pisne naloge: Evalvacija družinam namenjenih dejavnosti v Mestni knjižnici Kranj

Kraj: Kranj

Leto: 2022

Št. strani: 31

Št. slik: 8

Št. preglednic: 0

Št. prilog: 2

Št. strani prilog: 5

Št. referenc: 44

Strokovno usposabljanje za bibliotekarski izpit je potekalo v: Mestni knjižnici Kranj

Mentor v času strokovnega usposabljanja za bibliotekarski izpit (ime in priimek, naziv delovne organizacije): Jana Zeni Bešter, Mestna knjižnica Kranj

UDK: 028.5:373.3/5:027(497.4Kranj)

Ključne besede: splošne knjižnice, družina, bralna pismenost, bralna vzgoja, bralna kultura, evalvacija

Izvleček:

Splošne knjižnice lahko s kakovostnimi dejavnostmi za družine skrbijo za knjižno in knjižnično vzgojo, razvoj različnih oblik pismenosti in nasploh spodbujajo branje pri otrocih in starših. V raziskavi smo evalvirali (zlasti štiri) družinam namenjene dejavnosti v Mestni knjižnici Kranj, kjer smo z anketo in opazovanjem preverjali, koliko jih družine poznajo in pri njih sodelujejo. Rezultati so pokazali dobro poznavanje uveljavljenih projektov, kot so Družinsko branje, Kviz Modrega psa in mesečna uganka, večina je poznala tudi maskoto Modri pes. Večina družin, ki pozna dejavnosti, v njih tudi sodeluje, kar velja tudi za leto dni star projekt Pravljične rokodelnice. Z redkimi izjemami uporabniki za svojo družino v knjižnici ničesar ne pogrešajo, prav tako v knjižnici niso imeli težav. Opazovanje je pokazalo, da na območje Otroci večinoma hodijo družine, ki pa si ne pridejo le izposojat gradiva, temveč preživljajo čas ob branju, ustvarjanju in igranju, pogosto se zadržujejo pri policah Družinskega branja, zlasti med čakanjem pred knjigomatom rešujejo mesečno uganko. Kviz rešujejo v manjši meri, Pravljične rokodelnice pa najraje vzamejo s seboj. S pomočjo raziskave bomo izboljšali promocijo in izvedbo dejavnosti zlasti med družinami z mlajšimi otroki, predvsem pa ohranili, kar so najmlajši uporabniki še posebej pohvalili.

KAZALO VSEBINE

1 UVOD.....	1
1.1 RAZISKOVALNI PROBLEM.....	1
1.2 NAMENI IN CILJI.....	1
1.3 METODOLOGIJA	2
1.3.1 Anketa	3
1.3.2 Opazovanje.....	4
1.4 MESTNA KNJIŽNICA KRANJ	5
2 SPLOŠNE KNJIŽNICE IN DRUŽINE.....	5
3 BRALNA KULTURA OTROK IN DRUŽINSKA PISMENOST	9
4 OBMOČJE OTROCI MESTNE KNJIŽNICE KRANJ	11
4.1 OTROKOM NAMENJENI PROSTORI	11
4.2 DRUŽINAM NAMENJENE DEJAVNOSTI	12
4.2.1 Družinsko branje	14
4.2.2 Mesečna uganka	15
4.2.3 Kviz Modrega psa	15
4.2.4 Pravljične rokodelnice.....	16
4.2.5 Modra popotnica	17
4.2.6 Poletne dejavnosti	18
5 RAZISKAVA	18
5.1 NEKATERE DOSEDANJE RAZISKAVE.....	18
5.2 IZVEDBA IN REZULTATI ANKETE.....	19
5.3 IZVEDBA IN REZULTATI OPAZOVANJA	22
5.4 ANALIZA REZULTATOV IN UGOTOVITVE	24

6 RAZPRAVA Z ZAKLJUČKI	25
6.1 POTENCIALNE REŠITVE	25
6.2 KRITIČNA OCENA REZULTATOV RAZISKAVE	27
6.3 ZAKLJUČEK	28
7 NAVEDENI VIRI IN LITERATURA	28

KAZALO SLIK

Slika 1: Logotip Družinskega branja	14
Slika 2: Logotip mesečne uganke	15
Slika 3: Logotip Kviza Modrega psa	16
Slika 4: Logotip Pravljicnih rokodelnic	17
Slika 5: Logotip Modre popotnice	18
Slika 6: Kaj počnejo družine v knjižnici	20
Slika 7: Poznavanje območja Otroci	20
Slika 8: Pri dejavnostih sodelujoče družine	21

KAZALO PRILOG

Priloga 1: Anketni vprašalnik	I
Priloga 2: Opazovalni list	IV

ZAHVALA

Za vso njeno pomoč, strokovne nasvete in vzpodbudne besede pri pisanju naloge se iskreno zahvaljujem svoji mentorici, Jani Zeni Bešter.

Hvala sodelavcem z območja Otroci za pomoč, prilagodljivost in podporo.

Zahvaljujem se tudi vsem družinam, ki so sodelovale v anketi.

1 UVOD

Družina igra poglavitno vlogo pri razvijanju otrokovih pismenosti ter knjižne in knjižnične kulture. Tudi splošna knjižnica lahko pri izvrševanju te vloge odraslo sorodstvo otroka spodbuja z različnimi dejavnostmi za družine. V Mestni knjižnici Kranj se tako skozi celo leto izvajajo različni projekti, dogodki in druge dejavnosti, ki v čim večji meri spodbujajo k razvoju kreativnosti, medgeneracijskemu prenosu pismenosti in nasploh k branju, tako kratko- kot dolgoročno pa uspeh tovrstnih dejavnosti pogojujeta predvsem dobra informiranost ter dejansko udejstvovanje ciljne skupine uporabnikov¹. Bodisi za izboljšave bodisi v vednost za prihodnje izzive in ideje, torej za zagotavljanje zadovoljstva ter primernih pogojev za uporabnike in kakovostnega izvajanja storitev in dejavnosti je zato potrebna evalvacija.

1.1 RAZISKOVALNI PROBLEM

Predmet raziskovanja pričujoče naloge je evalvacija družinam namenjenih dejavnosti v Mestni knjižnici Kranj; ukvarjali se bomo z družinami uporabnicami – kaj tu počnejo in koliko poznajo njim namenjene dejavnosti in projekte. Raziskava bo nudila nadaljnje usmeritve za izvajanje dejavnosti in spodbujanje družin k udejstvovanju v le-teh. »Neizvajanje evalvacijskih storitev, ki rezultira v korekcijskih ukrepih« (Mestna knjižnica Kranj, 2020, str. 8) sicer *Strateški načrt Mestne knjižnice Kranj 2021–2025* navaja med neizrabljenimi potenciali, torej bo pričujoča naloga tudi korak v smeri razreševanja tega stanja.

1.2 NAMENI IN CILJI

V nalogi bomo raziskali, kakšno vlogo ima splošna knjižnica, zlasti Mestna knjižnica Kranj za družine, kaj jim lahko omogoči oz. v čem jih spodbuja, kako lahko vpliva na razvoj bralne kulture in družinske pismenosti ter kaj to dvoje pravzaprav je. V knjižnici so družinam ponujene

¹ Tovrstni izrazi v moški slovnični obliki so v pisni nalogi mišljeni kot nevtralni in se enakovredno nanašajo na vse spole.

dejavnosti, kot so Kviz Modrega psa, mesečna uganka, Družinsko branje, Pravljичne rokodelnice, različne poletne aktivnosti, vseskozi pa jih spremlja maskota otroških in mladinskih vsebin Modri pes, ki ima tudi družinam namenjeno spletno stran. Namen pisne naloge je ugotoviti, ali (ciljni) uporabniki vse naštetu poznajo, se v tem udeležujejo, kaj jim je posebej všeč in kaj bi morda spremenili ali dodali, kar nam bo pomagalo tako pri izvajanju tekočih dejavnosti kot pri načrtovanju novih. Cilji pisne naloge so tako naslednji:

- s teoretično podlago utemeljiti pomen splošne knjižnice za družine ter predstaviti družinam namenjene dejavnosti v Mestni knjižnici Kranj;
- ugotoviti, kaj glede na vse predstavljeno družine (odrasli z otroki) dejansko počnejo v knjižnici – koliko poznajo, pri čem tudi sodelujejo;
- kaj družinam v knjižnici predstavlja težave, kaj v knjižnici morda pogrešajo in kaj bi lahko v prihodnosti zanje izboljšali ali dodatno omogočili (nove dejavnosti).

V skladu z opisanimi nameni in cilji raziskave si bomo zastavili temeljno raziskovalno vprašanje: »V kolikšni meri v Mestni knjižnici Kranj dosežemo družine z njim namenjenimi dejavnostmi?« Obenem bomo preverili naslednje znanstvene predpostavke:

- H 1: Za družine, ki obiskujejo Mestno knjižnico Kranj, predstavlja knjižnica več kot le kraj, kjer si izposodijo knjige (sodelovanje pri dejavnostih, preživljanje prostega časa na območju Otroci).
- H 2: Večina družin pozna vsaj eno izmed stalnih, dlje trajajočih in ponavljajočih dejavnosti.
- H 3: Dejavnosti pozna in se v njih udeležuje več družin z vsaj enim predšolskim otrokom kot družin z osnovnošolci.

1.3 METODOLOGIJA

Raziskava bo sestavljena iz teoretičnega in empiričnega dela. V prvem delu bomo z metodami zbiranja podatkov, deskripcije in kompilacije pridobili in proučili s tematiko povezano strokovno literaturo. Ta sklop bo vseboval tudi pregled aktivnosti, dejavnosti in projektov, ki jih Mestna knjižnica Kranj kot splošna knjižnica izvaja za družine, s čimer se meri na otroke do konca osnovne

šole in njihove starše in druge člane družine, ki z njimi pogosto zahajajo v knjižnico in tako aktivno sodelujejo pri oblikovanju njihovih bralnih in knjižničnih navad.

V drugem delu bo sledila izvedba in analiza evalvacije. V skladu s smernicami IFLE (IFLA smernice ..., 2019, str. 20) bomo uporabili tako kvalitativne kot kvantitativne metode – metodo opazovanja ter metodo anketiranja. Z opazovanjem bomo pridobili podatke o aktualnem stanju (pojavljanju in vedenju družin v knjižnici), z anketo pa tako o aktualnem kot preteklem stanju (izkušnje in mnenje družin uporabnic knjižnice). Pri analizi podatkov bomo uporabili tudi komparativno metodo, saj bomo rezultate mestoma primerjali z internimi statističnimi podatki.

1.3.1 Anketa

Anketna metoda je »[e]na izmed znanstvenih metod zbiranja podatkov v okviru raziskovalnega procesa» (Ambrožič, 2005, str. 23), anketa pa je v ožjem smislu “pisno zbiranje podatkov o stališčih in mišljenjih na reprezentativnem vzorcu anketirancev s pomočjo vprašalnika» (Ambrožič, 2008, str. 24).

Anketni vprašalnik (Priloga 1) je bil sestavljen na podlagi teoretične podlage in na začetku zastavljenih hipotez. Sestavljen je bil tako iz vprašanj o dejstvih kot iz vprašanj o mnenjih in stališčih. Namenjen je bil staršem, starim staršem in drugim sorodnikom naših najmlajših uporabnikov, tj. otrok od 0 do 15 let. V prvih treh sklopih so bila vprašanja zaprtega tipa. Najprej smo pridobili nekaj demografskih podatkov, zatem informacije o članstvu – glede na izkušnje namreč vemo, da nekateri starši otroške knjige izposojajo kar na svojo izkaznico, nekateri pa imajo vpisane samo otroke², vendar v izogib tovrstnemu sklepanju točnejšo informacijo prejmemo preko odgovorov na to vprašanje. Na največ vprašanj so uporabniki odgovarjali v tretjem delu o družinam namenjenih dejavnostih v Mestni knjižnici Kranj. Za začetek nas je zanimalo, kako pogosto

² Otroci do 18. leta so v knjižnico včlanjeni brezplačno, zato se kdaj zgodi tudi, da so njihove izkaznice zlorabljene s strani nevčlanjenih odraslih družinskih članov, ki si na njih izposojajo knjige, namenjene odraslim.

zahajajo v knjižnico in kaj tam počnejo (tu so navedene različne dejavnosti, ki jih lahko počnejo sami). Glede informiranosti o posameznih dejavnostih smo se po premisleku namesto petstopenjske Likartove lestvice raje odločili za vprašanja z več možnimi odgovori, saj smo tako dobili bolj jasne odgovore, od navedenih dejavnosti pa je možno izračunati tudi delež poznavanja posameznih vsebin (poleg projektov smo spraševali še po poznavanju maskote in portala, pri udeležbi pa nismo spraševali glede Modre popotnice, saj na njej z izjemo dogodka pred pandemijo tako in tako ne bi mogli sodelovati). Ker se osredotočamo na dejavnosti, ne pa toliko na prostor, tudi nismo spraševali po poznavanju različnih kotičkov in posebnih polic ter po izposojanju tam izpostavljenega gradiva. V zadnjem, četrtem sklopu so sledila vprašanja o mnenjih in stališčih, ki so bila odprtega tipa; Mitar navaja nenapisano pravilo, »da je na koncu vprašalnika dana anketirani osebi možnost, da sama pove svoja stališča, pripombe in predloge« (Mitar, 2000, str. 107 v Ambrožič, 2005, str. 34). Čeprav je zamišljeno, da anketo izpolnjujejo starši in stari starši otrok, se morajo pri zadnjem vprašanju obrniti na otroke, da do besede pridejo tudi oni.

Odločili smo se za tako spletno kot fizično anketo, saj smo tako lahko dosegli kar se da veliko ljudi; posluževanje kombiniranih načinov anketiranja je sicer med raziskovalci vedno pogosteje tudi v namen izogiba pomanjkljivosti »posameznih metod, kar privede do kvalitetnejših podatkov.« (1KA spletne ankete, b. d.) Spletno anketiranje bo izvedeno s pomočjo odprtokodne aplikacije 1KA, ki omogoča izdelavo anketnega vprašalnika, izvedbo ter analizo pridobljenih podatkov. Fizične ankete so bile uporabnikom na voljo na območju Otroci Knjižnice Globus Mestne knjižnice Kranj, spletna pa na spletni strani knjižnice ter oglaševana preko njenih družbenih omrežij.

1.3.2 Opazovanje

Avtorica Ambrožič (2005, str. 25) navaja, da je v primeru uporabe anketne metode »zbiranje podatkov večkrat treba dopolniti še z drugimi metodami, npr. z opazovanjem dejanskega vedenja udeležencev raziskave.« Opazovanja smo se tako poslužili tudi v raziskavi pričujoče naloge. Gre za metodo, ki »[n]avadno pomeni sistematično beleženje takih pojavov ali vedenja v naravnem okolju, ki jih je mogoče opazovati in videti s prostim očesom.« (Šauperl, 2005, str. 151) Opazovalni list (Priloga 2) je bil zasnovan v skladu z informacijami, ki smo jih želeli pridobiti z opazovanjem:

kdo zahaja na območje Otroci, v kakšnih oblikah (družine ali posamezniki), kje se zadržujejo in kaj tam počnejo.

Z opazovanjem pridobljeni podatki ne bodo razkrivali identitete posameznih uporabnikov, ki v času opazovanja tudi ne bodo snemani ali fotografirani za potrebe raziskave. O opazovanju ne bodo predhodno obveščeni, s čimer bo bolj gotova pristnost njihovega vedenja v knjižnici, obenem pa se jim bo zagotavljala običajna, torej kakovostna in ustrezna uporabniška izkušnja in zaradi opazovanja ne bodo prikrajšani za referenčni pogovor, prevzem nagrade za katero od dejavnosti ali kakšne druge storitve, ki jim jih nudijo mladinski knjižničarji.

1.4 MESTNA KNJIŽNICA KRANJ

Delovno okolje oziroma knjižnica, na katero se nanaša strokovna tema, je Mestna knjižnica Kranj. To je splošna knjižnica, ki izvaja knjižnično dejavnost za Mestno občino Kranj (Knjižnica Globus, Krajevna knjižnica Stražišče) ter občine Naklo, Preddvor, Šenčur, Cerklje na Gorenjskem in Jezersko (vsaka ima svojo krajevno knjižnico). Znotraj tega območja je na petih izposojevališčih možna tudi izposoja iz premične zbirke.

Mestna knjižnica Kranj je tudi ena od desetih slovenskih osrednjih območnih knjižnic in za Gorenjsko izvaja posebne naloge, podrobneje določene v 27. členu Zakona o knjižničarstvu (ZKnj-1, 2001). Gorenjsko območje poleg Mestne knjižnice Kranj obsega še naslednje splošne knjižnice: Knjižnico Antona Tomaža Linhartarja Radovljica, Knjižnico dr. Toneta Pretnarja Trzič, Občinsko knjižnico Jesenice ter Knjižnico Ivana Tavčarja Škofja Loka.

2 SPLOŠNE KNJIŽNICE IN DRUŽINE

Splošne knjižnice izvajajo knjižnično javno službo, njihova knjižnična dejavnost je opredeljena v 2. členu Zakona o knjižničarstvu. Kot navaja avtorica Novljan (2005, str. 91), so »[n]aloge knjižnice na področju informacijske in knjižnične ponudbe, kakor jih beremo v dokumentih, [...] strnjene okoli področij, ki so bistvena tudi za razvijanje bralne kulture«, kar je ključno tudi v

omenjenem zakonu v 16. členu, ki posebej omenja mlajše uporabnike in pravi, da splošne knjižnice tudi »organizirajo posebne oblike dejavnosti za otroke, mladino in odrasle, ki so namenjene spodbujanju bralne kulture.« (ZKnj-1, 2001) Splošne knjižnice so namreč ene izmed ustanov, ki otroku poleg domače vzgoje ter obveznega izobraževanja omogočajo izbirno in neobvezno izobraževanje³, ki v prepletu z naštetim razvija tudi njegove intelektualne sposobnosti (Vačun Kolar, 2005, str. 14) in tako igrajo pomembno vlogo tudi pri podpori staršem in spodbujanju njihovega vključevanja v ta proces od samega začetka.

Naloge splošne knjižnice nadalje specificirajo in širijo *Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice* (2019), ki le-tem na podlagi njihovega poslanstva med drugim določajo tudi naslednje knjižnične vloge: razvoj predbralne pismenosti, bralna kultura in bralna pismenost otrok, mladostnikov ter odraslih, pridobivanje znanja, informacijsko in računalniško opismenjevanje ter vključevanje v družbo (*Strokovna priporočila in standardi ...*, 2019, str. 56).

Poleg šolskih knjižnic, s katerimi se otrok neizogibno sreča v času izobraževanja, so otroški in mladinski oddelki splošnih knjižnic tisti, ki otroku nudijo tako dostop do gradiva in možnosti razvoja ljubezni do branja, obenem pa so lahko tudi prostor druženja, kraj za obiskovanje dogodkov⁴ in vir pridobivanja najrazličnejših informacij: »Poslanstvo mladinske knjižnice⁵ je služiti kot informacijsko, učno in kulturno središče, ki pridobiva in zagotavlja pomemben dostop do informacij, programov in storitev, ki so prilagojene različnim starostim in sposobnostim ter so podane v jezikih, ki so relevantni za otroke, njihove družine in skrbnike znotraj večkulturne

³ Novljan (2004, str. 112) navaja, da so raznorazne prireditve, ki jih prireja knjižnica za otroke in družine, v večji meri »namenjene spodbujanju branja, manjši delež pa je imel poudarek na izobraževanju«, vendar dodaja, da se funkciji pogosto prepletata.

⁴ *Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice* (2019, str. 65) navajajo, naj knjižnica »izvaja promocijske in motivacijske dogodke za predstavitev branja in sveta literature kot možnosti kakovostnega preživljanja prostega časa, razvoj bralnih interesov, za krepitev statusa branja« in »[s]podbuja razvoj otrok skozi igro in druženje.«

⁵ Pojem »mladinska« se tu nanaša na otroke in mladino, a kljub uveljavljenosti v slovenskem prostoru ni najbolj primeren, saj namiguje bolj na starejše otroke in najstnike, mladostnike. Sekcija za mladinsko knjižničarstvo ZBDS si želi uvesti nov termin zlasti namesto uveljavljenega izraza »mladinski knjižničar«, recimo »otroški knjižničar« ali kar »knjižničar za otroke« (Bonin idr., 2021, str. 16).

skupnosti. Pri uresničevanju poslanstva je bistveno spodbujanje pismenosti, učenja in branja.« (IFLA smernice ..., 2019, str. 6)

Zadovoljevanje potreb otrok in mladih je za splošne knjižnice izrednega pomena⁶, saj preko tovrstnega vpliva na njihov razvoj lahko pripomorejo k njihovemu doprinosu k družbi – obenem pa lahko otroci v knjižnici k udejstvovanju in rabi njenih storitev spodbudijo tudi starše in druge odrasle (IFLA Public Library ..., 2010, str. 7); ko bodo starši tudi sami, bo na njihovo udejstvovanje v knjižnici ter odnos do nje vplivala prav lastna izkušnja iz otroštva (Feinberg in Keller, 2010, str. 36).

Knjižnice oz. otroški in mladinski oddelki znotraj njih morajo poskrbeti za zadovoljevanje knjižničnih potreb ne le najmlajših, temveč tudi otrok ostalih starostnih skupin, ki jih pokriva oddelk. *IFLA-UNESCO Public Library Manifesto 2022* (2022, str. 2) med misijami splošne knjižnice tako navaja, da mora ta ustvarjati in krepiti bralne navade otrok od rojstva do odrasle dobe; poleg otrokove (optimalno čim zgodnejše) izkušnje prvega obiska knjižnice in široke ponudbe dejavnosti, ki so mu v knjižnici na voljo zlasti v predbralnem obdobju, je potrebno iskati (nove) načine tudi pri spodbujanju branja starejših otrok (Lavrenčič in Mlakar, 1998, str. 157) – tretjina otrok naj bi veselje do branja izgubila pri devetih letih, kar za njihove (bralne) sposobnosti pomeni, da pri trinajstih berejo kot enajstletniki, zaostanek je v srednji šoli še toliko večji in lahko že otežuje šolanje (Kropp, 2000, str. 99–100). Če knjižnica uspe doseči tudi starejšega otroka in ga spodbuditi k branju in rednemu obiskovanju, je sicer (sčasoma) ne bo obiskoval le za potrebe izobraževanja. Avtorica Šircelj (1977, str. 111) navaja, da mora splošna knjižnica »ubirati pota in metode, ki bodo vplivali predvsem na mladostnikovo svobodno odločitev, da postane ne samo član, temveč reden obiskovalec knjižnice tudi potem, ko je zadoščeno potrebam šole.« O pozitivnih učinkih obiskovanja knjižnice poroča tudi *Strategija razvoja slovenskih splošnih knjižnic 2022–2027* (Eržen idr., 2022, str. 9): »Izsledki raziskave 2020 zgovorno kažejo, da člani in uporabniki knjižnic berejo in tudi kupujejo neprimerno več knjig od tistih, ki knjižnic ne uporabljajo; njihove

⁶ Splošne knjižnice naj bi bile tudi sicer »tradicionalno močno usmerjene prav v otroke in mlade, saj prav ti sestavljajo 60 % njihove uporabniške populacije.« (Vilar, 2017a, str. 175)

zasebne knjižnice so večje in pogosteje vključujejo knjige za otroke. Pogosteje svojim otrokom tudi berejo. To je spodbudna ugotovitev, saj raziskave kažejo, da prisotnost in velikost domače knjižnice pomembno vplivata na uspešnost in izobrazbo otrok v kasnejšem obdobju in je ta dejavnik celo pomembnejši od izobrazbe staršev.«

»Knjižna vzgoja se v praksi prepleta s knjižnično vzgojo, saj je to postopno, starostni stopnji primerno sistematično usposabljanje otrok v samostojne uporabnike knjižnice in knjižničnega gradiva.« (Jamnik, 1998, str. 27) Različne oblike in metode knjižne in knjižnične vzgoje splošne knjižnice nenehno razvijajo že z raznovrstnim in bogatim izborom knjižničnega gradiva (Mlakar, 2003, str. 84), primerno opremljenimi prostori ter ustrezno usposobljenimi mladinskimi knjižničarji, ki so z mladimi uporabniki (in njihovimi starši) v neposrednem stiku, upoštevajo njihove individualne okuse in interese, opozorijo tudi na kakovostno literaturo in tako vplivajo na razvoj otrokovih bralnih navad (Mlakar, 2003, str. 89).

Splošne knjižnice se morajo zavedati tudi, da je družina, torej starši in najožji sorodniki, s katerimi otrok odrašča, njegov prvi zgled, da bo tudi kot odrasli ostal bralec (in uporabnik knjižnice) – spodbujanje bralnih navad najmlajših mora iti z roko v roki s spodbujanjem bralnih navad odraslih (Mlakar, 2003, str. 84). IFLA tako v ciljih za mladinske knjižnice ne navaja le nudenja dejavnosti za otroke, temveč tudi nasploh za družine, prav tako mora pri tem svoje storitve in programe nuditi vsem družinam v družbi – tudi kakor koli marginaliziranim ali socialno ogroženim (IFLA smernice ..., 2019, str. 7). Kovač (2020, str. 77–78) sicer navaja: »Družinsko okolje seveda je pomembno, vendar ni edino, ki lahko otroka spremeni v bralca: če odpove, lahko k razvoju bralnih sposobnosti pomembno prispevajo tudi družbene ustanove, kot so šole in knjižnice«; podobno avtorica Grosman (2004, str. 98) opozarja, da morajo knjižnice zagotoviti možnost otrokovega stika s knjigo za tiste, ki si jih »ne morejo privoščiti ali pa njihovi starši nimajo razumevanja za pomen branja.« Četudi je knjižnica lahko tista, ki otroka primarno knjižno in knjižnično vzgaja, je pri tem in pri spodbujanju otrokovih pismenosti in bralne kulture namesto enega ali drugega, torej družine ali knjižnice, najbolje oboje – starši so tisti, ki otroka pripeljejo v knjižnico in se z njim udeležujejo v tam ponujenih storitvah in dejavnostih, splošna knjižnica pa tista, ki si mora v zameno proaktivno prizadevati, da to tudi omogoča, izvaja in tako izpolnjuje tudi svoje poslanstvo do družin; bralna

pismenost in bralna kultura sta tudi sicer tisto, za kar naj bi si prizadevala v najvišji možni meri, ne glede na starost uporabnika.

3 BRALNA KULTURA OTROK IN DRUŽINSKA PISMENOST

»Bralno kulturo opredeljujemo kot odnos posameznika in družbe do knjig kot medija in branja kot procesa, torej splet pojmovanj, vrednot, norm, sporočil v zvezi z branjem, ki so prisotni v družbi. Gre za odnos do branja kot procesa in njegove vloge pri razvedrilu, pridobivanju znanja, razvoju posameznika itd., pa tudi za razvoj bralnih navad.« (Vilar, 2017b, str. 17) Knjiga je del naše stvarnosti lahko že od rojstva, tj. v domačem okolju, sicer se z njo srečamo v vrtcu in teku izobraževanja – s tem, ko nas obkroža, postane del našega materialnega sveta, s slednjim pa privzemamo kulturne norme⁷ (Kepic Mohar, 2021, str. 20). Bralno kulturo lahko spodbujamo z obiskom knjižnice in knjigarne, branjem doma in v vrtcu, šoli, kar pa ni vse; na branje lahko navežemo filme in risanke ter obiščemo gledališče, kino in razstave (Jamnik in Perko, 2012).

»Z razvojem bralnih veščin posameznika je treba začeti zgodaj, pravzaprav ni nikoli prezgodaj« (Vilar, 2017b, str. 19). Prve vtise o knjigah in branju otrok prejme od staršev – uči se skozi njihove bralne navade, oni mu knjige prebirajo⁸, preden začne brati sam⁹, knjige tudi lahko vidi pri sebi doma. Učenje in knjižna vzgoja lahko poteka tudi skozi igro – najdemo jo denimo v številnih bralnomotivacijskih strategijah Montserrat Sarto (Pregelj, 2015, str. 10–11) ugotavlja, da ima igra tam »vsaj dvojno vlogo: po eni strani je močan motivacijski faktor, saj učenje povezuje z užitkom

⁷ Več o razlogih za branje v digitalni dobi, pozitivnih učinkih branja in dobrih bralnih navad ter raziskavah, opravljenih na tem področju, je zbrano v delu *Berem, da se poberem* (Kovač, 2020).

⁸ Številne raziskave glasnega branja in učinka le-tega v obdobju porajajoče se pismenosti otroka predstavi avtorica Grginič (2005, str. 34–42).

⁹ Z naštetimi dejavnostmi v otrokovih prvih letih se krepi njegova predbralna oz. porajajoča se pismenost, ki je opredeljena »kot vse, kar otrok ve o branju in pisanju, preden sam postane bralec in preden obvlada spretnost pisanja« (Vilar, 2017b, str. 17). Razlikuje se od bralne pismenosti, ki jo vidimo »kot predpogoj za udejstvovanje v bralni kulturi. Razvija se vse življenje kot zmožnost in družbena praksa v različnih okoliščinah in na različnih področjih ter prežema vse človekove dejavnosti.« (Vilar, 2017b, str. 18)

in čustvi, po drugi strani pa udeležencu daje tisto avtonomnost, ki jo potrebuje, da lahko samo eksperimentira s sestavljanjem pomenov prebranega literarnega besedila«). Branje pa je le ena od aktivnosti, ki jo starši lahko počnejo skupaj z otrokom, ki mu sam proces predstavlja »bližino staršev in skupno opravljanje neke dejavnosti. Skupne dejavnosti otroku ustvarjajo občutek večje povezanosti in varnosti.« (Knaflič, 2003, str. 35) Tako za vzgojo kot razvoj različnih oblik otrokove pismenosti so torej pomembne tudi dejavnosti, kot so različne delavnice, ustvarjanje, pobarvanke ipd., kjer gre obenem lahko tudi za družinsko pismenost, saj zlasti pri mlajših otrocih številne dejavnosti zahtevajo pomoč in prisotnost odraslega, npr. staršev.

»Družinska pismenost¹⁰ je del bralne pismenosti, ki vključuje medgeneracijsko branje na vseh področjih dejavnosti (jezik, umetnost, družba, narava, matematika, gibanje) ter na vse področjih otrokovega razvoja« (Haramija, 2017, str. 1). Pojem se tako »nanaša na vse dejavnosti v družini, ki so povezane s pismenostjo in učenjem. [...] Vključuje pa tudi bralno kulturo in navade, povezane s pismenostjo. [...] Družinska pismenost vključuje element medgeneracijskega prenosa pismenosti med člani družine in tudi prenos znanja in obnašanja. Pogosto je označena kot medgeneracijska pismenost, največkrat pa je postavljena v širši kontekst družinskega učenja.« (Mestna knjižnica Kranj, b. d. a) Ne gre le za to, da se otrok uči od staršev – gre za skupno učenje in napredek, kjer je odrasli bralni zgled tako z glasnim branjem otroku kot samostojnim branjem, poskrbi pa lahko tudi na obkroženost otroka z bralnim (zlasti kakovostnim) gradivom in spodbuja otrokovo opismenjevanje tudi preko lastnega sodelovanja z vzgojno-izobraževalnimi ustanovami in knjižnicami – »otroka vpišejo v knjižnico in jo skupaj redno obiskujejo« (Haramija, 2017, str. 4).

Kot že navedeno v prejšnjem poglavju je namreč ena od ključnih vlog knjižnice prav tovrstno sodelovanje z družinami – »Koncept knjižnice za družino spodbuja vsakega posameznega družinskega člana in celotno družino k uporabi knjižnice in s tem knjižnico k ustvarjanju dinamičnega, osebnega in dolgoročnega odnosa z uporabniki.« (Resman, 2011, str. 72) – torej obe strani težita k istemu cilju.

¹⁰ Dejavnosti, projekti, napotki ter usposabljanja na področju družinske pismenosti so staršem in strokovnjakom na voljo na spletni strani druzina.pismen.si (Družinska pismenost, b. d.).

4 OBMOČJE OTROCI MESTNE KNJIŽNICE KRANJ

4.1 OTROKOM NAMENJENI PROSTORI

Za dejavnosti, ki jih knjižnica omogoča družinam, so pomembni tudi njim namenjeni prostori; ti jih privabljajo ali odbijajo, v njih se v knjižnici najbolj nahajajo in so tako pomemben dejavnik pri spodbujanju uporabe knjižničnih storitev in sodelovanja v dejavnostih, ki jih knjižnica zanje omogoča. Otrokom namenjeno gradivo ter njim prilagojeni koticiki se v Knjižnici Globus nahajajo v celotnem severnem delu prvega nadstropja knjižnice – območje Otroci. V skladu z *IFLA smernicami za knjižnične storitve za otroke, stare med 0 in 18 let* imajo torej najmlajši uporabniki svoj koticček oziroma prostor, ki je primerno oblikovan in otroke privablja, jim je všeč in se v njem počutijo varno za srečevanje, druženje in igranje (IFLA smernice ..., 2019, str. 16).

Smernice nalagajo tudi, naj prostori otrokom in mladim nudijo možnost raznovrstnih aktivnosti – od brskanja, samostojnega učenja, dostopa do multimedije, do druženja družin in mladih, obiskovanja pravljličnih uric ter predstavitev pisateljev (IFLA smernice ..., 2019, str. 16). V vseh enotah Mestne knjižnice Kranj so tako poleg polic s knjižnim in neknjižnim gradivom družinam namenjene mize za branje in ustvarjanje, v Globusu pa so zanje na voljo tudi zvočni stoli, filmski koticček ter blazine za malčke. Poleg tega se tam nahajajo pravljlična, ustvarjalna ter računalniška soba. Otroci si lahko izberejo tudi katero izmed številnih družabnih iger in jo igrajo v knjižnici na temu namenjeni mizi, kjer imajo tudi katalog iger ter družabno igro tedna. Poleg izpostavljenih novosti in priporočenih knjig je gradivo posebej ponujeno še v obliki bralnih paketov po starostnih skupinah ter paketov Slepí zmenek s knjigo¹¹, poleg tega pa še v Zelenem koticčku (z ekologijo in okoljem povezane knjige) in Modrem koticčku (knjige na temo, ki se menja približno enkrat mesečno).

¹¹ Gre za zapakiran roman za mlade nad 13 let, ki ima na ovoju napisan le prvi odstavek knjige, naslova pa ni. Uporabniki se za izposajo tako odločijo »na slepo« oziroma glede na odstavek, ki jih pritegne. Zaradi izposoje na plošči RFID jim paketa v knjižnici tudi ni treba odvijati.

Otrokom namenjeno gradivo je v njim namenjenih prostorih razporejeno v območje O (označbe in police rumene barve), nadalje pa to območje sestavljajo skupine glede na starost bralca. Za mlajše otroke so to književna dela do 8 let, poučna dela do 8 let, film do 8 let, glasba do 8 let, za starejše otroke in najstnike književna dela 9–12 let, književna dela nad 13 let ter stroka (človek in družba, geografija, jezik in književnost, kmetijstvo, ljudsko slovstvo, narava, prosti čas, šport, tehnika, tuji jeziki, umetnost, verovanje, mali vseved, zdravje, zgodovina, znanje in vzgoja). Staršem je posebej namenjena skupina Kotiček za starše, našete skupine pa se še nadalje delijo na podskupine¹². Mlajšim namenjene police so nižje in tako otrokom omogočajo brskanje tudi na najvišjih mestih. Na območju Otroci sta tudi otrokom prilagojeno stranišče in previjalnica, dostop pa je omogočen tudi osebam s posebnimi potrebami, ki v prvo nadstropje lahko pridejo z dvigalom. Prostori so primerno osvetljeni in zračni.

Leta 2019 je bila opravljena raziskava *Zadovoljstvo uporabnikov s postavitvijo in označitvijo gradiva na območju Otroci* s pomočjo anketnega vprašalnika, v katerem so uporabniki odgovarjali, koliko poznajo posamezne koticke, kako jasna je signalizacija in razporeditev gradiva ter kaj nasploh počnejo v tem delu knjižnice. Izkazalo se je, da se uporabniki na območju dobro orientirajo, večinoma pridejo po knjige za prostočasno branje, slabše pa poznajo in manj uporabljajo namenske koticke, prostore in naprave (Kenda, 2019).

4.2 DRUŽINAM NAMENJENE DEJAVNOSTI

V Mestni knjižnici Kranj se za družine izvajajo številne dejavnosti od dolgoletnih projektov do enkratnih dogodkov; nekaj izvajamo zaposleni sami (bibliopedagoške ure za vrtce, šole in druge skupine, obiski v okviru Bralne značke ali projekta Rastem s knjigo¹³), delno pa sodelujemo tudi z

¹² Skupine so z velikimi tiskanimi navedene na vrhu omar s knjigami, podskupine pa z malimi tiskanimi na posameznih policah. Podskupine književnih del do 8 let so denimo moja prva slikanica, začenjam brati, pesmice, igrice, zbirka Čebelica, uganke in pravljice.

¹³ Projekt za spodbujanje bralne kulture mladih se tu izvaja le za sedmošolce, saj je območje Otroci namenjeno otrokom do konca osnovne šole in izvedbe za dijake prvih letnikov pokriva odrasli oddelek.

zunanjsimi izvajalci¹⁴ – v skladu s smernicami otroški in mladinski knjižničarji namreč sodelujejo z ostalimi institucijami, kot so denimo šole, bolnišnice in porodnišnice, lokalne umetniške in druge skupnosti, neprofitne organizacije ... (IFLA smernice ..., 2019, str. 11).

Poleg organiziranih dejavnosti (za otroke ali za vso družino) so v Mestni knjižnici Kranj na voljo že omenjene aktivnosti, ki se jih gredo družine lahko same – branje, ustvarjanje, igranje družabnih iger, igranje na blazinah ... Med glavne dejavnosti, ki jih bo prvenstveno obravnavala pričujoča raziskava, spadajo tiste, ki so del večjih, a različno dolgo trajajočih projektih v različnih fazah, pri organizaciji in izvedbi pa sodelujemo zaposleni: Družinsko branje, Kviz Modrega psa, mesečna uganka, Pravljične rokodelnice in Modra popotnica. Zabava in informacije o dejavnostih za vso družino so na voljo tudi na portalu Modri pes, imenovanem po maskoti območja Otroci – zelen pes, ki je v knjižnici postal moder. Njegov lik otroci lahko vidijo vsepovsod po območju, oglasi se jim v kvizih, nastopa na pobarvankah, ob posebnih priložnostih pa ga lahko tudi osebno spoznajo, objamejo ali se z njim fotografirajo.

Epidemiološke razmere v letih 2020 in 2021 so zaustavile veliko večino dejavnosti, vendar je na srečo stran Modri pes omogočala, da so družine lahko ostale v stiku s knjižnico in našimi vsebinami tudi od doma. Ob postopnem zagonu dejavnosti so bili uvedeni tudi dodatni ukrepi, kot so denimo predhodne prijave, omejeno število otrok, več izvedb, pravljica brez delavnice. Bralni paketi za različne starostne stopnje, ki so sicer na voljo v poletnem času, so bili v spremenjeni obliki na voljo tudi čez leto in se zaradi priljubljenosti ohranili vse do danes, povečano sodelovanje na dejavnostih preko spleta prav tako beležimo še naprej, čeprav uporabniki zdaj lahko normalno pridejo v knjižnico in koristijo njene storitve.

Omenjene dejavnosti so prvenstveno namenjene nekatere otrokom, nekatere tudi njihovim staršem – kviz in uganko so denimo nekateri (starejši) otroci že sposobni rešiti sami. Vseeno sodelovanje pri obeh pogojuje dovoljenje staršev (izpolnjeni kvizi in uganke namreč vsebujejo določene osebne

¹⁴ V času šolskega pouka se (večinoma) s pomočjo zunanjih izvajalcev med drugim izvajajo Pravljična sredica, Čarobni prsti, Tačke pomagačke, razne naravoslovne delavnice, lutkovne predstave ...

podatke), starostno pa sta dejavnosti namenjeni otrokom, ki običajno v knjižnico ne pridejo sami – zlasti uganko pogosto starši preberejo otrokom in jim pomagajo bodisi pri odgovoru bodisi pri črkovanju le-tega, prav starši so nemalokrat tudi tisti, ki otroka sploh spodbudijo k sodelovanju.

4.2.1 Družinsko branje

»Družinsko branje je branje otrokom v družinskem okolju,« navaja Knaflič (b. d.). Za družinsko branje¹⁵ je značilno, da sodelujeta dve generaciji (denimo starši in otroci, stari starši in otroci). Projekt Družinsko branje v knjižnici trenutno vstopa že v deveto sezono, ki se bo začela 1. oktobra 2022 z novim seznamom slikanic za najmlajše, pesmi, ugank, pravljic in poučnih del za otroke do 8 let, na katerem je 505 knjig. Seznam za otroke od 9 do 12 letos vsebuje 225 naslovov. V sedmi sezoni je samo v Knjižnici Globus sodelovalo 45 družin, 66 pa preko spleta; v Kranju je bilo prebranih 1.730 knjig, na spletu pa 2.315. Večina otrok sodeluje s starši; razmerje v primerjavi s starimi starši je približno 5:1. V pravkar minuli osmi sezoni je sodelovalo 85 družin v Knjižnici Globus in 70 preko spleta; število torej narašča¹⁶ (Interna statistika ..., 2022).

Projekt se je razširil tudi na dve knjižnici gorenjskega območja; v prilagojeni obliki, a na osnovi istega seznama knjig in vprašanj se Družinsko branje izvaja še v Knjižnici dr. Toneta Pretnarja Tržič ter Knjižnici Ivana Tavčarja Škofja Loka.

Slika 1: Logotip Družinskega branja

¹⁵ O različnih programih družinskega branja in vlogi knjižnice povzema Mlakar (2009) v članku »Pomen knjižnice pri spodbujanju družinskega branja« (2009).

¹⁶ Številke so približne, saj se je sezona ravno zaključila in podatki še niso bili v celoti statistično obdelani.

4.2.2 Mesečna uganka

Vsak mesec lahko otroci do desetega leta sodelujejo pri mesečni uganki. Navezuje se na literarno delo, ki je v knjižnici običajno tudi razstavljeno v bližini kartončkov in skrinjice za odgovore, ni pa nujno. Izmed pravih odgovorov je na začetku naslednjega meseca izžrebanih pet otrok v Knjižnici Globus ter eden v vsaki krajevni knjižnici; vsak izmed njih prejme nagrado – pobarvanko Modri pes, ki jo je treba prevzeti v knjižnici.

Uganka se bolj rešuje v knjižnici kot na spletni strani, kjer pa so se sicer registrirani uporabniki med epidemijo koronavirusa podvojili in število enakomerno narašča še naprej (Interna statistika ..., 2022). Leta 2021 je sodelovalo 871 otrok (Mestna knjižnica Kranj, 2022, str. 37).

Slika 2: Logotip mesečne uganke

4.2.3 Kviz Modrega psa

Maskota območja Otroci, Modri pes, od leta 2012 dalje za otroke sestavlja različne literarne kvize, ki so bili sprva zasnovani le za spletno stran Modri pes, a so zaživel tudi v tiskani obliki (Bohinec in Kenda, 2020, str. 38). Namenjen je načeloma otrokom od 9 do 15 let, vendar ga lahko rešujejo tudi mlajši. Kvizi so tematski, navdih zanje pa je lahko knjiga, zbirka knjig, avtor, dogodek, obletnica ... Zadnji trije kvizi recimo nosijo naslove *Slovenski svetovni kviz*, *Zimski olimpijski kviz* in *Prešernov kviz*. Kvizi med vprašanji vsebujejo tudi »kosti za povrh«, ki otrokom nudijo še nekaj zanimivosti in dodatnih informacij, povezanih s posameznim vprašanjem (Modri pes, b. d. a)

Kviz otroci in njihovi starši rešujejo v knjižnici ali na spletu od oktobra do septembra, za pravilno rešenega pa lahko v knjižnici prevzamejo nagrado – prej ravnilo, od letošnjega poletja pa bon za sladoled v bližnji kavarni. Med epidemijo reševanje v knjižnici nekaj časa ni bilo mogoče, a se je povečalo sodelovanje preko spleta; posledice tega se čutijo še danes, saj uporabniki kviz še vedno več rešujejo spletno kot v knjižnici. Leta 2020 sta bila v knjižnici oddana 202 kviza, spletno pa 218, leta 2021 v knjižnici 186 in spletno 426 kvizov – reševanje preko spleta se je torej skoraj podvojilo, v knjižnici pa rahlo pada (Interna statistika ..., 2022).

Slika 3: Logotip Kviza Modrega psa

4.2.4 Pravljične rokodelnice

Projekt Pravljične rokodelnice je skupni projekt gorenjskih knjižnic, ki se je začel septembra 2021 – druga sezona se je ravno začela. Vsak mesec ena izmed knjižnic pripravi delavnico in ostalim posreduje navodila ter seznam potrebnega materiala, nato v vsaki knjižnici pripravimo enake kuverte z materialom in navodili. Otroci v posebnem (ustrezno označenem) kotičku lahko kuverto vzamejo za domov in ustvarjajo tam, rokodelnico pa lahko izdelajo tudi v knjižnici; prva možnost je bila predvsem praktična v času epidemioloških ukrepov, vendar je ostala priljubljena tudi kasneje. Video z navodili izdelave rokodelnice imajo sicer uporabniki na voljo tudi na Youtube kanalu knjižnice ter na spletni strani Modri pes. Februarja smo odjemalcem rokodelnic ponudili t. i. rokodelniške pakete in jih tako dodatno spodbudili k izposoji. V paketu je kuverta z rokodelnico, zvezana s tremi¹⁷ knjigami za otroke do 8 let z isto tematiko kot rokodelnica tistega meseca.

¹⁷ Za tri knjige smo se odločili, ker knjigomat na območju Otroci zaznava do tri knjige naenkrat in uporabnikom na ta način v knjižnici ni potrebno razdirati paketa, obenem pa je količina dovolj majhna, da si lahko izposodijo še dovolj gradiva po svojem izboru (omejitev je 15 enot).

Statistika kaže, da je bil projekt dobro sprejet; v Globusu uporabniki vzamejo vsak mesec okoli 200 kuvert (avgusta 214, septembra 196) (Interna statistika ..., 2022), krajevnim knjižnicam zaradi pohajanja pošiljamo po 15 kuvert namesto 10 (še dodatne pa po naročilu). S paketi se je hitrost pohajanja nekoliko umirila, nudimo pa tako pakete kot samostojne kuverte.

Slika 4: Logotip Pravljičnih rokodelnic

4.2.5 Modra popotnica

V Mestni knjižnici Kranj se je raziskovanje na področju družinske pismenosti izvajalo že v okviru mednarodnega projekta Family Literacy Works! (Mestna knjižnica Kranj, b. d. b), programi znotraj knjižnice pa se izvajajo pod skupnim imenom Modra popotnica. Raziskava v okviru območnih nalog trenutno proučuje družinam namenjene programe v knjižnicah, šolah ter drugih izobraževalnih in kulturnih ustanovah, ter pokrivanje le-teh s cilji družinske pismenosti, nekoliko drugače pa je z izvajanjem delavnic Modre popotnice.

Po prvih izvedbah jeseni 2020 so se te prekinile zaradi epidemioloških ukrepov ob pandemiji COVID-19. Ob bok nadaljnjem izvajanju raziskav na področju družinske pismenosti se delavnice ponovno pričnejo izvajati jeseni leta 2022 v skladu s programi, ki so vezani na različne vrste pismenosti: »Zeleno je modro« (ekopismenost), »Lokalno je modro« (domoznanstvo) ter »Športno je modro« (gibalna pismenost) (Modri pes, b. d. b). Delavnice se bodo izvajale tako v Knjižnici Globus kot nekaterih krajevnih knjižnicah, kjer bodo kombinirane s pravljjično urico ter vsebinsko prilagojene lokalnemu okolju (npr. spoznavanje znamenitosti in posebnosti domačega kraja, obisk znanega občana ...).

Slika 5: Logotip Modre popotnice

4.2.6 Poletne dejavnosti

Zaradi časa izvedbe pričujoče raziskave je smiselno, da le-ta zajema tudi poletne dejavnosti, saj so nekoliko drugačne kot tiste med letom in se razlikujejo tudi od dlje trajajočih (celoletnih) projektov, večino tudi izvajajo zunanji izvajalci. Od leta do leta se ponudba razlikuje; v letošnjem poletju (2022) so bile na voljo organizirane dejavnosti, kot so pravljíčne urice v krajevnih knjižnicah, slikarska delavnica, filmska delavnica, poletna ustvarjalnica (ustvarjanje z različnimi materiali in tehnikami) in delavnica japonskih kulture in jezika. Nekaj dogodkov se je izvedlo tudi izven knjižnice (npr. na bližnjem otroškem igrišču), znotraj pa so bili vse poletje na voljo poletni bralni paketi – Knjigolovčki (slikanice in uganka za otroke do 8 let), Pasje torbe (zgodbe, stripi in Kviz Modrega psa za otroke od 9 do 12 let) ter Kul paket #najst (mladinski romani in DVD-ji s filmi z enako ali s podobno vsebino).

5 RAZISKAVA

5.1 NEKATERE DOSEDANJE RAZISKAVE

Tako na področju družin ali otrok v splošnih knjižnicah kot na področju dejavnosti za spodbujanje (različnih) pismenosti, bralne kulture ter knjižne in knjižnične vzgoje je bilo pri nas izvedenih že več raziskav. O bralni pismenosti in bralni kulturi v splošnih knjižnicah po Sloveniji je denimo kot del širšega projekta raziskovala Polona Vilar s sodelavci; izsledke je pod naslovom *Proaktivna*

splošna knjižnica za bralno pismenost in bralno kulturo leta 2017 izdala Zveza bibliotekarskih društev Slovenije (Vilar, 2017b).

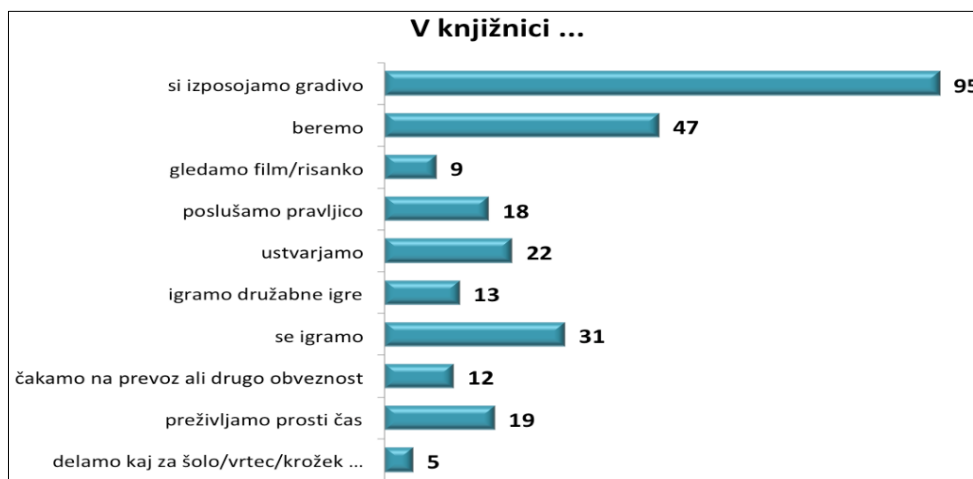
V Sloveniji je bilo sicer na podobno temo opravljenih tudi nekaj raziskav v okviru študija in strokovnega usposabljanja. Osredinjajo se na družine v knjižnici (npr. *Družini prijazna knjižnica: primer Koroške osrednje knjižnice dr. Franca Sušnika* (Mrdenović, 2021)) ali podrobneje znotraj področja bralne kulture, pismenosti in opismenjevanja (npr. *Zadovoljstvo predšolskih in šolskih otrok z različnimi organiziranimi dogodki za vzpodbujanje bralne kulture v Knjižnici Cirila Kosmača Tolmin* (Bevk, 2016)).

5.2 IZVEDBA IN REZULTATI ANKETE

Anketni vprašalnik je bil v obeh oblikah na voljo od 16. avgusta do 22. septembra 2022. Avgusta smo pridobili večino preko spleta rešenih vprašalnikov, septembra pa večino fizično izpolnjenih. Oddanih je bilo 70 fizičnih in 32 anket, od česar so imeli štirje izpolnjene le demografske podatke in jih v analizi ne bomo upoštevali. Povezava na anketo je sicer imela 183 klikov, torej je ljudem vzbudila zanimanje, a se je verjetno niso odločili reševati, ko so že v nagovoru prebrali, da je namenjena primarno družinam oz. staršem.

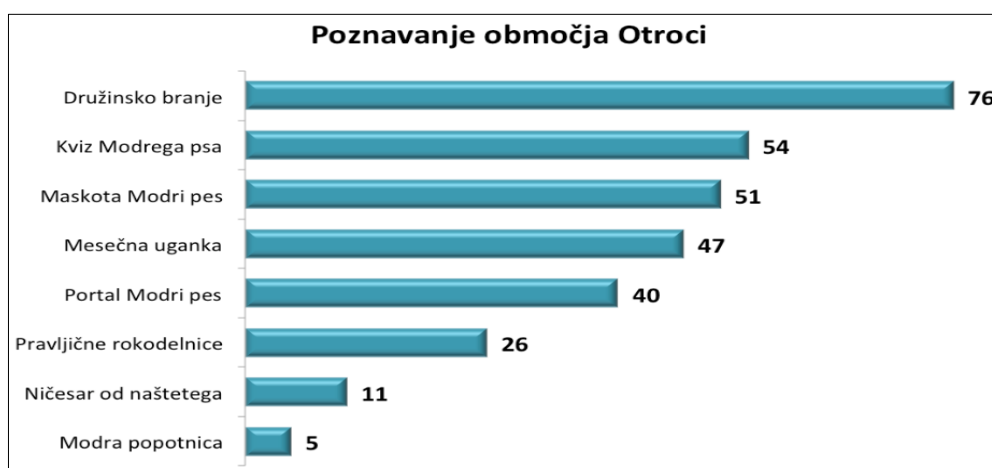
Skoraj 80 % vprašalnikov so izpolnile matere, od moških so sodelovali le očetje in izpolnili 15 % anket. Od 98 družin jih ima 26 (27 %) enega otroka, 50 (51 %) dva, 14 (14 %) tri, osem družin (8 %) ima štiri otroke ali več. Družine imajo skupaj vsaj 140 otrok, največ starih od tri do pet (45 družin) ter šest do osem let (41 družin), precej tudi med devet in 12 let (35 družin), dojenčkov in najstnikov je najmanj (v 13 oz. šestih družinah). 50 družin je imelo vsaj enega predšolskega otroka. Skoraj četrtina (24 %) odraslih članov družine v knjižnico ni včlanjena, v 61 % družin je včlanjen vsaj eden od staršev, v ostalih pa kdo od starših staršev ali drugih sorodnikov. 15 % družin nima vpisanega nobenega otroka, 44 % družin pa vse (od česar je 84 % družin z več kot enim otrokom); skoraj tretjina družin (32 %) ima vpisanega le enega izmed otrok. Polovica oz. 52 % družin v knjižnico pride enkrat ali dvakrat mesečno, kar približno sovpada s tritedenskim rokom izposoje gradiva. 40 % jih pride enkrat (32 %) ali večkrat (8 %) tedensko.

V knjižnici si skoraj vse družine izposojajo gradivo (tri družine ne, saj tudi ni nihče včlanjen). Skoraj polovica jih tu tudi bere, več kot tretjina se jih pride igrat, skoraj četrtina pride tudi ustvarjat, poslušat pravljico in preživljat prosti čas.

Slika 6: Kaj počnejo družine v knjižnici

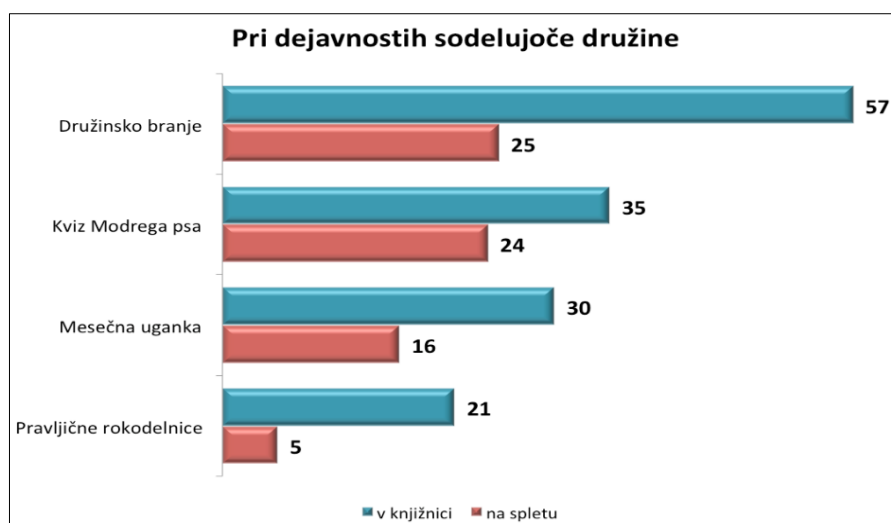
Med najboljše poznanimi dejavnostmi na območju Otroci je Družinsko branje – pozna ga kar 78 % oz. 76 družin (35 s predšolskimi otroki). Več kot polovica pozna Kviz Modrega psa (55 %) in Modrega psa (52 %), skoraj polovica (48 %) uganko. Pravljične rokodelnice pozna dobra četrtina (27 %). Najmanj znana je bila pričakovano Modra popotnica, 11 % družin pa ni poznalo ničesar od naštetega. Razen slednje kategorije je samo Pravljične rokodelnice poznalo več družin z vsaj enim predšolskim otrokom; v povprečju so več poznale družine s starejšimi otroki.

Slika 7: Poznavanje območja Otroci

Za dejavnosti družine izvejo prek različnih kanalov, največ preko plakatov in letakov v knjižnici (56 %) ter preko spletne strani knjižnice (42 %). Približno enako so informirani s strani zaposlenih (29 %) ali družbenih omrežij (26 %), petina za dejavnosti izve od znancev, najmanj pa jih zanje izve na spletni strani Modri pes (12 %).

Od 98 družin jih pri štirih izbranih dejavnostih sodeluje 73 v knjižnici in 43 preko spleta; od tega je družin z vsaj enim predšolskim otrokom 30 (41 %) in 17 (39,5 %). Največ jih sodeluje pri Družinskem branju, ki mu sledita Kviz Modrega psa in mesečna uganka, najmanj sodelujejo pri Pravljičnih rokodelnicah. Pri slednjih sicer sodelujejo skoraj vse družine, ki jih poznajo (21 od 26, od tega 13 družin z majhnimi otroki), tudi pri ostalih treh gre za krepko čez polovico družin (Družinsko branje 75 %, Kviz 64,8 %, uganka 63,8 %), ki pa imajo v večini starejše otroke.

Slika 8: Pri dejavnostih sodelujoče družine

Večina (73 %) sodelujočih družin še ni bila vključena v nobeno poletno dejavnost, še največ (11 družin oziroma 10 %) se jih je udeležilo pravljicnih dejavnosti, več kot ena tudi ustvarjalnih (8 %) in računalniških (6 %).

Le devet družin je navedlo, da je imelo v knjižnici težave, od teh so štiri dodale, da so težavo knjižničarji takoj rešili. Dve težavi sta bili povezani z izkaznicami, ker družina ni vpisala vseh članov (sestrama bi radi na isto izkaznico izposodili vsaki svoj izvod knjige; mati želi izposoditi

knjige na otrokovo izkaznico), ena z orientacijo v knjižnici, ostalo navedeno pa je bilo povezano z izposojjo (nedelujoč knjigomat, napačno vložena knjiga, izposojena knjiga na polici).

16 družin je navedlo, da v knjižnici kaj pogrešajo (med tistimi, ki ne pogrešajo ničesar, je bilo sicer dopisanih več pohval). Par anketirancev je odgovarjalo zase in ne za svojo družino ali pa so se odgovori nanašali na dele knjižnice izven območja Otroci (nekateri so kazali tudi na slabo informiranost, denimo navedbe, da v knjižnici ni tečajev za računalniško opismenjevanje, da pogrešajo kakšne pogovorne prireditve ipd.). Ostali so navajali, da jim manjka prostora za igranje (dvakrat) ali prostora za starše (kavarna; večje, staršem prilagojene mize in stoli na območju Otroci), večji izbor gradiva (na Biblosu; knjige o računalništvu), predlagali so naslednje dejavnosti:

- delavnice za starejše otroke (9–13 let),
- glasbeni dogodki, dejavnosti za starše, literarni krožki,
- joga za otroke,
- popoldanske delavnice za otroke,
- predavanja za najstnike,
- več predstavitev poklicev, tehničnih izumov, znanosti, učenja na zanimiv način,
- pomoč otrokom z disleksijo.

Otroci so na vprašanje, kaj jim je bilo v knjižnici najbolj všeč, v največji meri navajali knjige in branje (56 od 68 družin, ki so podale vsebinski odgovor). Veliko jih je omenjalo razne dejavnosti, ki niso organizirane (21-krat blazine in igranje na njih, šestkrat barvanje in ustvarjanje, petkrat igranje igrice na računalniku, trikrat družabne igre, trikrat ogled filmov/risank), od dejavnosti pa jih ima največ najraje Pravljичno sredico (7), ostali omenjajo tudi obisk delavnic ali dejavnosti nasploh (5), eden ima najraje, da dobiva darila (torej pri Družinskem branju, Kvizu ali uganki). Po dve družini (oz. njihovi otroci) sta navedli, da so jim najljubši druženje, Modri pes ter prijazni knjižničarji.

5.3 IZVEDBA IN REZULTATI OPAZOVANJA

Opazovanje je potekalo od 22. avgusta do 20. septembra 2022. Načrtovanih je bilo 15–20 opazovanj – optimalno deset dopoldne in deset popoldne, izvedenih je bilo devet popoldne in 11

popoldne. Slednje se je sicer izkazalo za pozitivno z vidika pridobljenih podatkov, saj je bilo na območju Otroci zabeleženih občutno več obiskovalcev v popoldanskem času kot v dopoldanskem. Opazovanje nikoli ni potekalo več kot enkrat na dan, vsakič pa je trajalo eno uro v času, ko je običajno največ ljudi (dopoldne 10.30–11.30, popoldne 17.00–18.00). Izvajano je bilo na območju Otroci ob informacijskem pultu in vhodu v skladišče, saj je od tam dober razgled na večino območja. Pred in po opazovanju je bil izveden pregled celotnega območja ter prešteto gradivo na izpostavitvah »Novosti« ter »Priporočam(o)«.

Pridobili smo tako kvantitativne kot kvalitativne podatke. Območje Otroci je v času opazovanja obiskalo dopoldne 10 do 65 ljudi (povprečje: 29,55), popoldne 36 do 102 človeka (povprečje: 71,55). Prišlo je veliko družin (kombinacija vsaj enega otroka in vsaj enega odraslega), v povprečju približno osem dopoldne in 23 popoldne. Družine so bile napram samostojnim prišlekom v večini; dopoldne se je odstotek gibal med 50 in 88,8 (povprečno 67,3 %), popoldne jih je bilo še več – med 71,6 % in 87,3 %, povprečno kar 79,1 %.

Police Družinskega branja so bile obiskane v skoraj vseh urah opazovanja; največ so družine izbirale skupaj ali pa je izbiral eden od staršev, otroci pa so bodisi sami bodisi skupaj s starši prebirali knjige na sedežih ob teh policah. Ker je šla sezona Družinskega branja proti koncu oz. se je že končala, ni bilo oddanih veliko kuponov, temveč je bilo več vprašanj glede samega projekta, zlasti v drugem in tretjem tednu septembra (kdaj se začne naslednja sezona, kakšna bo nagrada, ali že lahko dobijo vprašanja itd.). Praviljičnih rokodelnic nihče ni reševal v knjižnici, so pa družine jemale tako pakete kot kuverte (dopoldne skupaj največ osem, popoldne šest; devetkrat niso vzeli nič). Več staršev je na pobudo otrok za domov vzelo kviz, le peščica ga je tudi oddala (ker reševanje vzame več časa, so bile to družine, ki so bile tukaj vso uro opazovanja ali še dlje, večkrat tudi starejši otroci). Največ ugank so družine reševale ob odhajanju – ko so si izposodile knjige na knjigomatu ali čakale, da pridejo na vrsto za izposojlo. V zvezi s knjigomatom¹⁸ je bilo sicer na

¹⁸ Opazovanje je v večini potekalo okrog začetka šolskega leta, ko lahko sklepamo, da zaradi domačih branj ter bralne značke knjižnico ponovno obiščejo družine, ki je poleti (ali pred vstopom otroka v šolo) niso (pogosto) obiskovale. Več uporabnikov, ki so spraševali po knjigi za domače branje, tudi ni znalo uporabljati

informacijskem pultu poleg spraševanja po specifični knjigi največ vprašanj – težave so bile zaradi prevelike količine gradiva na plošči, zaradi dolgov ali pretečenega članstva, javljanja napake zaradi dvakrat skenirane knjige, ...).

Družine z mlajšimi otroki so pogosto skupaj prebirale slikanice na različnih mestih Območja, starši so dlje časa klepetali, ko so otroci brali, se igrali idr. Blazine za mlajše otroke so bile zasedene v skoraj vseh urah opazovanja (17/20), nekoliko manj filmski kotiček (9/20). Računalnika prav tako nista bila velikokrat v uporabi (8/20), delno tudi zaradi težav z branjem otroških izkaznic (ta je namreč potrebna za dostop), kar so uporabniki v času opazovanja poročali na informacijskem pultu. Ostale mize, stoli in naslanjači so bili vedno delno zasedeni (dopoldne do 7 ljudi, popoldne do 14) – ljudje so občasno igrali družabne igre (7/20), barvali pobarvanke, predvsem pa so brali – na stolih ob policah Družinskega branja, za mizo Pravljičnih rokodelnic, ob mizah za družabne igre, na stolih ob računalnikih ter celo v zvočnih stolih in stolih v filmskem kotičku. Opazovanje je torej podalo podobne rezultate kot leta 2019 izvedena anketa; uporabniki so se na območju načeloma dobro znašli, vendar so manj opazili in uporabljali različne tematske kotičke ali izkoristili možnosti za druge dejavnosti ter na temu namenjenih mestih rajši brali ali se igrali.

5.4 ANALIZA REZULTATOV IN UGOTOVITVE

Rezultati so pokazali, da družine v knjižnico, natančneje na območju Otroci, zahajajo sicer primarno zaradi izposoje gradiva, vendar večina tudi zaradi drugih možnosti, ki jih knjižnica zanje ponuja – hipotezo 1 lahko potrdimo.

Da ima zanje večji pomen od preprosto izposojevališča, kažejo tako rezultati ankete kot opazovanja – družine v knjižnici zelo veliko berejo tudi v kotičkih, ki so primarno namenjeni čemu drugemu, od dejavnosti pa je najbolj poznano Družinsko branje, pri policah katerega so se uporabniki v času opazovanja skoraj vedno zadrževali in pri čemer so sodelujoči v anketi v večji meri tudi sodelovali

knjigomata, kar nekaj pa je bilo tudi srednješolcev, ki niso vedeli, da so domača branja zanje pri gradivu za odrasle.

bodisi v knjižnici bodisi na spletu. Uganko so družine pogosto reševale spotoma, kviz pa nasploh bolj malo, ravno nasprotno pa je anketa pokazala, da so družine s kvizom seznanjene bolj kot z uganko in pri njem tudi več sodelujejo, zlasti na spletu. Pomembno vlogo tu igra sama postavitev škatle z uganko, primernost za mlajše otroke in malo časa, ki ga reševanje vzame, pa tudi dejstvo, da novega kviza že nekaj časa ni bilo in so družine tiste, ki so na voljo, že poznale ali rešile, manj oglaševana pa je bila tudi nova nagrada (sladoled namesto ravnila). Pravljične rokodelnice so po enem letu razumljivo poznane najmanj od štirih dejavnosti, vendar je priljubljena med družinami z mlajšimi otroki – sodelujejo skoraj vse, ki jih poznajo, vendar raje doma kot v knjižnici. Vsaj eno od štirih dejavnosti je poznalo 88,8 % družin, preostali pa niso poznali ničesar od naštetega (niti maskote, spletne strani ...); hipotezo 2 lahko potrdimo.

Družine z vsaj enim predšolskim otrokom so bile med anketiranci v večini, vendar v manjšini pri poznavanju dejavnosti in udeležbi v le-teh. Četudi je bilo med opazovanjem zaznanih največ družin z malčki ali učenci prve triade (na videz je tu težko razločiti) in so se te družine največ zadrževale ob policah Družinskega branja ter drugih mestih, tudi pri mizah s Pravljičnimi rokodelnicami, očitno še nismo dosegli potenciala, kar se tiče njihovega udejstvovanja v dejavnostih, ki jih nudimo – tretjo hipotezo moramo tako zavreči.

6 RAZPRAVA Z ZAKLJUČKI

6.1 POTENCIALNE REŠITVE

Evalvacija je pokazala, da uporabniki dejavnosti razmeroma dobro poznajo, lahko pa bi se v njih udejevali v večji meri (v najpopularnejši dejavnosti, Družinskem branju, sodeluje 58,1 % družin, ki so rešile anketo, drugod približno tretjina ali manj). Predvsem to velja za družine z mlajšimi otroki, saj so razen kviza, ki je primarno namenjen nekoliko starejšim, obravnavane dejavnosti namenjene prav (ali tudi) njim. Spomladi uvedene blazine za najmlajše so bile z obema raziskovalnima metodama prepoznane kot odlična pridobitev, prav tam zadržujoči se uporabniki pa so zdaj tisti, ki jih moramo bolj privabiti tudi k dejavnostim, ki spodbujajo branje in ustvarjanje.

Med opazovanjem in tudi sicer močno zaznana težko pričakovana nova sezona Družinskega branja je v času zaključka raziskave tik pred začetkom. Premik vprašanj na splet bo omogočil, da bodo družinam na voljo kjer koli in kadar koli (glede na potrebe uporabnikov pa bomo kak izvod tudi natisnili), še dodatno jih bomo privabili z novo nagrado (brezčrtni zvezki z različnimi motivi) in zmanjšanim številom knjig za prevzem nagrade za starost 0–8 let; morda bomo prav s slednjim lažje dosegli družine z majhnimi otroki.

Uganka je z odlično lokacijo dobro reševana in poznana, zato na osnovi raziskave ni potrebno uvajati sprememb. Kviz Modrega psa, ki je v knjižnici manj reševan, a je bolj znan od uganke in bolj reševan na spletu, bo verjetno pridobil nove sodelujoče ob izidu novega literarnega kviza, ki je že v delu in bo verjetno izšel še v letošnjem letu. Podobno velja za Pravljične rokodelnice, ki vsak mesec privabijo koga novega že zaradi vsakič drugačne vsebine, načrtovana je tudi manjša velikost kuverte – trenutno gre namreč za format A4, ki pa je glede na večinsko jemanje za ustvarjanje na domu lahko ovira za uporabnike (torbica, manjši nahrbtnik, otroci, ki pridejo s kolesom ...). Čeprav je minilo že eno leto in načeloma beležimo veliko pobranih kuvert (tudi v mesecih, ko je potekala raziskava in je bila slučajno tudi delavnica nekoliko zahtevnejša), je na projekt potrebno več opozarjati, saj ga anketiranci niso tako dobro poznali, opazovani uporabniki blazin pa so šli pogosto mimo ali celo brali za mizo s Pravljičnimi rokodelnicami, pa kuvert niso opazili oz. vzeli.

Uporabnikom praktično neznana Modra popotnica, ki jo je ustavila epidemija, je že promovirana ob bližajočih se delavnicah v Knjižnici Globus in krajevnih knjižnicah; obisk in odzivi, ki bodo sledili, bodo prvi pokazatelji uspešnosti in povod za sprotno evalvacijo. Popoldanske delavnice za malo starejše otroke so bile med anketiranci omenjene kot pogrešane, tako da bo obuditev Modre popotnice pravi korak tudi z vidika pričujoče evalvacije.

V premislek bomo vzeli tudi ostale ideje, ki so jih družine podale za knjižnico – od opremljenosti prostora do novih dejavnosti, uspešna implementacija pa je odvisna od sredstev in zmožnosti osebja, pa tudi ustrezne promocije.

6.2 KRITIČNA OCENA REZULTATOV RAZISKAVE

Rezultati, ki smo jih pridobili v teku raziskave, so bili objektivno dobri (pri anketi visoki odstotki poznavanja in sodelovanja pri dejavnostih, veliko pohval, skoraj nič težav in manka dejavnosti s strani družin; pri opazovanju izkaz zadrževanja družin v knjižnici kot drugem prostoru tako preko izvajanja raznih prostočasnih aktivnosti kot preko učenja, iskanja domačih branj ipd.). Kljub temu ne smemo pozabiti, da je opazovanje potekalo v razmeroma kratkem obdobju in v času, ko je ljudi več, anketa pa je zajela večinoma družine, ki v knjižnico zahajajo večkrat mesečno in enkrat ali večkrat tedensko (92 % sodelujočih!) – torej »zveste« družine uporabnice, ki verjetno ne bi hodile tako pogosto, če se tu ne bi dobro počutile in rade koristile storitev, ki so jim na razpolago; posledično smo tudi objektivno dobro poznavanje in udeležbo prepoznali kot še vedno prenizko – srednjeročni cilj bi bil morda, da bi bile vse dejavnosti poznane tako dobro kot Družinsko branje, udeležba pri vseh pa znesla vsaj tri četrtine družin, ki dejavnost poznajo.

Tako za promocijo kot spodbujanje pri udejstvovanju je potrebno skrbeti za tiste družine, ki v knjižnico prihajajo prvič ali prihajajo poredkoma; če bodo ob vsakem obisku opazili kakšno novo možnost za zadovoljevanje svojih potreb in preživljanje prostega časa, bodo morda prišli pogosteje in se vključili v katero izmed dejavnosti. Tu pomembno vlogo lahko odigrajo zaposleni – kljub pogostemu spraševanju na informacijskem pultu v času opazovanja namreč anketiranci o dejavnostih največ izvedejo z letakov, ne od osebja.

Evalvacija bi bila tudi koristnejša in relevantnejša, če bi potekala dlje časa – opazovanje bi moralo potekati več mesecev in v najrazličnejših obdobjih (denimo tudi med poletnimi in drugimi počitnicami, saj je bila v pričujoči raziskavi opažena velika razlika že v času tik pred začetkom šolskega leta in po njem; v resnici je različen obisk tudi glede na dan v tednu, tudi zaradi dejavnosti, kot so pravljичne urice ob sredah, ki se v času opazovanja še niso začele, posebej pa bi lahko opazovali tudi obisk ob sobotah). Evalvacija bi lahko dodatno obravnavala tudi družine v krajevnih knjižnicah in tako tudi slednjim nudila priložnost za izboljšave dejavnosti. V primeru daljšega trajanja ankete bi tudi zajeli več družin, ki v knjižnico prihajajo redkeje.

6.3 ZAKLJUČEK

Evalvacija je pokazala, da se družine v knjižnici rade zadržujejo in se poslužujejo različnih možnosti, ki jim jih knjižnica nudi. V prostoru se načeloma znajdejo oziroma pristopijo do informacijskega pulta, če imajo kakšne težave ali si želijo olajšati iskanje določenega gradiva, kljub širokem naboru dejavnosti in njim namenjenih koticov pa družine vsepovsod najrajši berejo in se tudi največ udeležujejo v Družinskem branju. Dejavnosti so med družinami, ki knjižnico pogosto obiskujejo, dobro poznane, pri njih pa sodeluje približno tretjina (na spletu malce manj). Knjižnica torej proaktivno izpolnjuje svojo vlogo knjižne in knjižnične vzgoje in o dejavnostih, ki spodbujajo bralno kulturo in medgeneracijski prenos pismenosti in načeloma uspešno informira uporabnike, ki pa bi jih bilo potrebno bolj spodbuditi k udeležbi, zlasti tiste, ki v knjižnico zahajajo manj, ter družine z majhnimi otroki, ki dejavnosti ne poznajo dovolj.

Glede na tekoče, posodobljene in ponovno zagnane projekte bi bilo evalvacijo smiselno ponavljati v določenih (širših) časovnih intervalih, s čimer bi lahko mnenje družin uporabnic ter lastne ugotovitve sproti implementirali v obliki izboljšav ali novih pristopov za čim boljše uporabniško izkušnjo ter še uspešnejše izpolnjevanje vlog, ki jih ima Mestna knjižnica Kranj kot splošna knjižnica. Že pričujoča evalvacija bo v pomoč tako Knjižnici Globus kot krajevnim knjižnicam, izsledki o posameznih dejavnostih pa bodo koristile tudi drugim knjižnicam, ki jih izvajajo.

7 NAVEDENI VIRI IN LITERATURA

1KA Spletne ankete. (b. d.). *Kombiniranje metodologij*. <https://www.1ka.si/d/sl/spletne-ankete/spletno-anketiranje/kombiniranje-metodologij>

Ambrožič, M. (2005). Anketna metoda. V A. Šauperl (ur.), *Raziskovalne metode v bibliotekarstvu, informacijski znanosti in knjigarstvu* (str. 23–52). Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo.

Bevk, A. (2016). *Zadovoljstvo predšolskih in šolskih otrok z različnimi organiziranimi dogodki za vzpodbujanje bralne kulture v Knjižnici Cirila Kosmača Tolmin* [Magistrsko delo].

- Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta. <https://repozitorij.uni-lj.si/IzpisGradiva.php?id=85923>
- Bohinec, J. in Kenda, M. (2020). Kviz Modrega psa: zabavna literarna pustolovščina. *SeM@FoR* 1(1), 37–41. https://www.zbds-zveza.si/zaloznistvo/#carousel_6026
- Bonin, U., Hedl, L., Kenda, M., Klemenčič, L. in Tinta, L. (2021). Razprava o ustreznosti terminologiji na področju mladinskega knjižničarstva. *SeM@FoR*, 2(1), 14–17. https://www.zbds-zveza.si/zaloznistvo/#carousel_6026
- Družinska pismenost. (b. d.). *O nas*. <https://druzina.pismen.si/o-nas/>
- Eržen, M., Horžen, V., Kek, R., Klemen, A., Kovář, B., Likar, T., Malec, L., Orešnik, U., Podbrežnik Vukmir, B., Resman, S., Rozman Salobir, M., Videc, A. in Žumer, M. (2022). *Strategija razvoja slovenskih splošnih knjižnic 2022–2027*. Združenje splošnih knjižnic.
- Feinberg, S. in Keller, J. R. (2010). Designing space for children and teens in libraries and public spaces. *American Libraries*, 41(4), 34–37. <http://www.jstor.org/stable/20700462>
- Grginič, M. (2005). *Porajajoča se pismenost*. Izolit.
- Grosman, M. (2004). *Zagovor branja: bralec in književnost v 21. stoletju*. Sophia.
- Haramija, D. (ur.) (2017). *Razvijanje družinske pismenosti V objemu besed: priručnik za starše*. Univerzitetna založba Univerze v Mariboru.
- IFLA Public Library Service Guidelines* (2nd, completely revised edition). (2010). International Federation of Library Associations and Institutions. <https://repository.ifla.org/bitstream/123456789/988/2/ifla-publication-series-147.pdf>
- IFLA smernice za knjižnične storitve za otroke, stare med 0 in 18 let*. (2019). International Federation of Library Associations and Institutions. https://repository.ifla.org/bitstream/123456789/250/1/ifla-guidelines-for-library-services-to-children_aged-0-18-sl.pdf
- IFLA-UNESCO Public Library Manifesto 2022*. (2022). International Federation of Library Associations and Institutions. <https://repository.ifla.org/bitstream/123456789/2006/1/IFLA-UNESCO%20Public%20Library%20Manifesto%202022.pdf>
- Interna statistika območja Otroci*. (2022). Mestna knjižnica Kranj.

- Jamnik, T. (1998). *Knjižna vzgoja otrok od predbralnega obdobja do 9. leta starosti*. Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Jamnik, T. in Perko, M. (2012). *Otrok, branje, odrasli*. Društvo Bralna značka Slovenije.
- Kenda, M. (2019). *Anketa Zadovoljstvo uporabnikov s postavitvijo in označitvijo gradiva na območju Otroci*. Mestna knjižnica Kranj.
- Kepic Mohar, A. (2021). *Nevidna moč knjig: branje in učenje v digitalni dobi*. Cankarjeva založba.
- Knaflič, L. (b. d.). *Družinsko branje*. Modri pes. <https://modripes.si/asset/CpNzJGRoeMbGSFrpg>
- Knaflič, L. (2003). Vzgoja bralca v družini. V M. Blatnik Mohar (ur.), *Beremo skupaj: priročnik za spodbujanje branja* (str. 34–39). Mladinska knjiga.
- Kovač, M. (2020). *Berem, da se poberem: 10 razlogov za branje knjig v digitalnih časih*. Mladinska knjiga.
- Kropp, P. (2000). *Vzgajanje bralca: naj vaš otrok postane bralec za vse življenje*. Učila.
- Lavrenčič, D. in Mlakar, I. (1998). Vloga mladinskega knjižničarja pri razvijanju bralnih sposobnosti. V M. Grosman (ur.), *Branje – skrb vseh* (str. 146–157). Bralno društvo Slovenije.
- Mestna knjižnica Kranj. (b. d. a). *Družinska pismenost*. <https://www.mkk.si/asset/Ezj9rA2w4ze5QAHR5>
- Mestna knjižnica Kranj. (b. d. b). *Family Literacy Works!* <https://www.mkk.si/asset/uDQSA4nrWzpohcda3>
- Mestna knjižnica Kranj. (9. 11. 2020). *Strateški načrt Mestne knjižnice Kranj 2021–2025*. <https://www.mkk.si/asset/T99h8r4BLFBkWctJp>
- Mestna knjižnica Kranj. (2022). *Letno poročilo 2021*. <https://www.mkk.si/asset/DEhTNaLWMfHPirHNs>
- Mlakar, I. (2003). Vloga knjižnice. V M. Blatnik Mohar (ur.), *Beremo skupaj: priročnik za spodbujanje branja* (str. 84–91). Mladinska knjiga.
- Mlakar, I. (2009). Pomen knjižnice pri spodbujanju družinskega branja. *Otrok in knjiga*, 36(75), 76–82. <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-0PYDXHEB>
- Modri pes. (b. d. a). *Kviz Modrega psa*. <https://modripes.si/asset/Q6645R8bKKyXnq6MH>
- Modri pes. (b. d. b). *Modra popotnica*. <https://modripes.si/asset/2b2biMgvBQkwbXLBX>

- Mrđenović, B. (2021). *Družini prijazna knjižnica: primer Koroške osrednje knjižnice dr. Franca Sušnika* [Pisna naloga za bibliotekarski izpit]. Koroška osrednja knjižnica dr. Franca Sušnika Ravne na Koroškem. <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-JVVAJTXW>
- Novljan, S. (2004). Izobraževalna moč splošnih knjižnic. *Knjižnica*, 48(3), 122–124.
- Novljan, S. (2005). Knjižničarstvo. V M. Breznik, S. Novljan, J. Jug in A. Milohnič, *Knjižna kultura* (str. 84–160). UMco.
- Pregelj, B. (2015). Aktualnost bralnomotivacijskih strategij M. Sarto (predgovor k slovenski izdaji). V M. Sarto, *Strategije motiviranja za branje: z izkušnjami slovenskih motivatorok in motivatorjev* (str. 5–15). Malinc.
- Resman, S. (2011). Knjižnica za družine. V M. Ambrožič in D. Vovk (ur.), *Knjižnica: odprt prostor za dialog in znanje* (str. 67–82). Zveza bibliotekarskih društev Slovenije. https://www.knjiznice.si/wp-content/uploads/2020/06/Zbornik_ZBDS_Knjiznica-odprt-prostor_2011.pdf
- Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice: (za obdobje 2018–2028)*. (2019). Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.
- Šauperl, A. (2005). Kvalitativne raziskovalne metode. V Šauperl, A. (ur.), *Raziskovalne metode v bibliotekarstvu, informacijski znanosti in knjigarstvu* (str. 149–162). Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo.
- Šircelj, M. (1977). *O knjigah in knjižnicah za mladino*. Mladinska knjiga.
- Vačun Kolar, M. (2005). *Mladi bralec: rast osnovnošolskega bralca v stiku z umetnostnim besedilom*. Cerdonis.
- Vilar, P. (2017a). Branje, zaklad življenja: knjižnica in predšolski otrok. V D. Haramija (ur.), *V objemu besed: razvijanje družinske pismenosti* (str. 173–184). Univerzitetna založba Univerze v Mariboru.
- Vilar, P. (2017b). *Proaktivna splošna knjižnica za bralno pismenost in bralno kulturo*. Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.
- Zakon o knjižničarstvu (ZKnj-1). (2001). *Uradni list RS*, št. 87/2001, 96/2002 – ZUJIK, 92/2015.

PRILOGE

Priloga 1: Anketni vprašalnik

DRUŽINAM NAMENJENE DEJAVNOSTI V MESTNI KNJIŽNICI KRANJ

ANKETNI VPRAŠALNIK

Spoštovani starši, stari starši in drugo sorodstvo naših najmlajših uporabnikov!

Moje ime je Lija Gantar Verbič in sem bibliotekarka na območju Otroci Mestne knjižnice Kranj, pred Vami pa je anketa, ki jo pripravljam v okviru pisne naloge za bibliotekarski izpit z naslovom *Evalvacija družinam namenjenih dejavnosti v Mestni knjižnici Kranj*.

Z začetkom izpolnjevanja soglašate, da bodo podatki, podani v anketi, uporabljeni v nalogi, ki bo javno dostopna na Digitalni knjižnici Slovenije.

Vnaprej hvala za Vašo pomoč!

DEMOGRAFSKI PODATKI

1. Otrokom, s katerimi obiskujem knjižnico, sem:

a. mati	b. oče
c. babica	d. dedek
e. druga sorodnica	f. drug sorodnik

2. Koliko otrok/vnukov je v družini?

a. 1	b. 2
c. 3	d. 4 ali več

3. Okvirna starost otrok, s katerimi hodite v knjižnico? (možnih je več odgovorov)

a. 0-2	b. 3-5
c. 6-8	d. 9-12
e. 13-15	

ČLANSTVO

4. Kdo od odraslih v Vaši družini je vpisan v knjižnico?

a. Nihče	b. Vsaj eden od staršev
c. Vsaj eden od starih staršev	d. Drug član družine, s katerim otrok hodi v knjižnico

5. Kdo od otrok v Vaši družini je vpisan v knjižnico?

a. Nihče	b. Edini otrok
c. Eden izmed otrok	d. Več otrok, a ne vsi
e. Vsi otroci	

DEJAVNOSTI

6. Kako pogosto obiskujete knjižnico?

a. Večkrat tedensko	b. 1x tedensko
c. 1-2x mesečno	d. Vsakih nekaj mesecev
e. 1-2x letno	

(obrnite list)

7. V knjižnici ... (možnih je več odgovorov)

a. si izposojamo gradivo	b. beremo
c. gledamo filme/risanko	d. poslušamo pravljico
e. ustvarjamo	f. igramo družabne igre
g. se igramo	h. čakamo na prevoz ali drugo obveznost
i. preživljamo prosti čas	j. delamo kaj za šolo/vrtec/krožek...

8. Kaj od naštetega poznate? (možnih je več odgovorov)

a. Družinsko branje	b. Mesečna uganka
c. Kviz Modrega psa	d. Pravljične rokodelnice
e. Modra popotnica	f. Maskota Modri pes
g. Portal Modri pes	h. Ničesar od naštetega

9. Kako izveste za družinam namenjenem dejavnosti v knjižnici? (možnih je več odgovorov)

- Od zaposlenih v knjižnici
- Preko plakatov, letakov v knjižnici
- Preko spletne strani knjižnice (mkk.si)
- Preko portala Modri pes (modripes.si)
- Preko drugih družbenih omrežij (Facebook, Instagram, Youtube ...)
- Od Vaših ali otrokovih prijateljev, znancev ...

10. Pri čem od naštetega ste kdaj sodelovali v knjižnici? (možnih je več odgovorov)

a. Družinsko branje	b. Mesečna uganka
c. Kviz Modrega psa	d. Pravljične rokodelnice

11. Pri čem od naštetega ste kdaj sodelovali na spletu? (možnih je več odgovorov)

a. Družinsko branje	b. Mesečna uganka
c. Kviz Modrega psa	d. Pravljične rokodelnice (ogled video navodil, na portalu objavljen izdelek ...)

12. Ste v družini kdaj obiskovali kakšne poletne dejavnosti v knjižnici? (možnih je več odgovorov)

a.	Slikarske	b.	Ustvarjalne
c.	Računalniške	d.	Filmske
e.	Pravljicne	f.	Druge
g.	Nobenih		

IZKUŠNJE IN IDEJE

- 13. Ste imeli kot družina v knjižnici kdaj kakšno težavo (npr. pri izposojanju, vpisovanju, obveščanju, uporabi spletnih storitev, iskanju gradiva, orientaciji ...) Opišite.**

- 14. Ali za svojo družino v knjižnici kaj posebej pogrešate?**

- 15. Vprašajte svoje otroke/vnuke, kaj v knjižnici najraje počnejo oz. kaj jim je najbolj všeč.**

Priloga 2: Opazovalni list

OPAZOVALNI LIST

Št. opazovanja:		Datum:		Ura:	
-----------------	--	--------	--	------	--

Začetek opazovanja

Št. knjig na policah Priporočamo:		Št. pravljinih rokodelnic :		Ali kdo uporablja filmski kotiček?		Ali kdo igra druž. igro?		Ali je kdo pri ostalih mizah?	
Št. knjig na policah Novosti:		Št. rokodelniških paketov:		Ali kdo uporablja računalnika?		Ali je kdo v ustvar. sobi?		Št. bralnih paketov:	0-8 / 9-12 / 13+ / slepi

Osrednji del opazovanja

Dojenček	Malček	Otrok	Mladostnik	Odrasli	Starejši

Otrok sam	Otrok + starši	Otrok + starejši	Odrasli sam

Gantar Verbič, L., Evalvacija družinam namenjenih dejavnosti v Mestni knjižnici Kranj. Pisna naloga za bibliotekarski izpit

Oddane uganke		Pri policah DB	
Oddani kvizi		Na blazinah za najmlajše	
Oddani DB kartončki		Za mizo z rokodelnicami	

Konec opazovanja

Št. knjig na policah Priporočamo:		Št. Pravljičnih rokodelnic :		Ali kdo uporablja filmski kotichek?		Ali kdo igra druž. igro?		Ali je kdo pri ostalih mizah?	
Št. knjig na policah Novosti:		Št. rokodelniških paketov:		Ali kdo uporablja računalnika?		Ali je kdo v ustvar. sobi?		Št. bralnih paketov:	0-8 / 9-12 / 13+ / slepi

Druga opažanja, posebnosti:
